

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Datum: 2023-03-22

Områdesnummer: NRO 21 050

Områdesnamn: Enångersån

Kommun: Hudiksvalls kommun

Kartblad: 15 G NO, 15 H NV, 15 H SV

Area: ca 738 ha varav 55 ha vatten och 683 ha land (223 ha Svämplan)

Naturgeografisk region enligt nordiska ministerrådet termlista 1984: 28b
Kuperad sydlig boreal

Regionindelning för sjöar och vattendrag - vattendistrikt i Sverige, vattenmyndigheten: Bottenhavet. Avrinningsområde 46, Nianån

Landskapsformer enligt nordiska ministerrådets termlista 1984: Vågig bergkullterräng med relativ höjd över 100 m

Riksvärde: Vattendrag, flora, fauna.

Värdeomdöme: Naturliga variationer av vattenståndet och skiftande vattendynamik, med lugna till smärre strömmande vattendragssträckor, skapar en variation av strandmiljöer och bottnar med förutsättningar för hög biologisk mångfald. Enångersån hyser en rik bottenfauna och är lek- och uppväxtområde för ett genetiskt ursprungligt bestånd av öring och utgör ett viktigt habitat för den starkt hotade flodpärlmusslan.

Vattendraget hyser även en variation av akvatiska växter.

Huvudkriterier: C, D

Förutsättningar för bevarande: Naturlig flödesdynamik. Minst 95% av sträckorna skall ha minst god status för kvalitetsfaktorn hydrologisk regim. Vattenkvaliteten bibehålls eller förbättras. Totalfosfor och pH-värde ska uppfylla minst tillståndsklass 2 (NV00). Vattenlevande organismer ska ha fria vandringvägar. Bottenfauna skall ha minst tillståndsklass 2 (NV00). Bestånden av de typiska arterna flodpärlmussla, utter, stensimpa och öring finns i livskraftiga populationer. Andelen strandskog/kantzonen bibehålls eller ökar. Buffertzoner (vilka även kan sträcka sig utanför RI området) ska finnas, vars bredd och funktion är tillräcklig för att förhindra negativa effekter från tillrinning vid jordbruk, skogsbruk eller annan industri eller aktivitet som på något sätt kan ha en negativ effekt på vattenkvaliteten. Åns svämplan ska inkluderas i beräkningar och försiktighetsåtgärder.

Området kan påverkas negativt av: Jordbruk, vattenkraft, skogsbruk, gruvdrift eller annan exploatering eller aktivitet som på något sätt negativt påverkar vattendragets naturliga morfologi, hydrologi, konnektivitet eller kemiska- och ekologiska status. Avverkning av strandnära skog eller trädridåer längs vattendraget. Strandnära skog utgör inte bara en viktig funktion för vattenmiljön, de är också värdefulla för många landlevande växter och djur. Vattendragen har en intim kontakt med sina avrinningsområden och därför påverkar markanvändningsförändringar dem direkt, en ökad andel anlagda ytor och/eller aktivt brukad mark kan därför ha en negativ effekt.

Säkerställande:

1984: Enångers fiskevårdsområde bildat
 1996: Boda naturreservat (domänreservat sedan 1958)
 1990: Ysberget- Laxtjärnsberget naturreservat
 2022: Tolockbäcken naturreservat

Natura 2000:

SE0630140 Enångersån (SCI: 2002, SAC: 2005)
 SE0630065 Bodareservatet (Trollhagarna) (SCI: 2005, SAC: 2011)
 SE0630061 Ysberget – Laxtjärnsberget (SPA: 1996, SCI: 2005, SAC: 2011)

Områdets huvuddrag: Enångersån innehåller inga större forsar utan är huvudsakligen lugnflytande med smärre strömpartier. Enångersån rinner i en djup ost-västlig dal omgiven av en karaktäristisk bergkullterräng med blockmark och morän. Dalbotten där ån rinner täcks främst av sand, finkornigt grus, silt och lera. Ån är 10-15 meter bred i de nedre delarna medan de övre biflödena vanligen är 2-3 m breda. De övre delarna av ån faller ca 100 m ned till sammanflödet vid Boda och rinner huvudsakligen genom skogsmark med tall- och grandominerad skog. Nedströms Boda är ån lugnflytande och rinner till stor del fram på sand- eller grusbotten i jordbruksbygd. Lokalt finns finare sediment. Vid starkare strömmande sträckor är stränder och botten blockigare. I de lugnflytande sträckorna finns flytbladsväxter och i de mer strömmande sträckorna växer bitvis rikligt med näckmossa och kuddmossa. Stensimpa, bäcknejonöga och flodnejonöga finns i ån. Ån har tillsammans med omgivande vatten goda förutsättningar för att hålla en liten uttergrupp och troligen finns utter permanent i området. Enångersån tillsammans med de tillslutande vattendragen Ysbäcken, Nyboån, Tolockbäcken och Grottsjöbäcken har tidigare haft ett mycket rikt och reproducerande bestånd av flodpärlmussla och utgör ett viktigt habitat för arten. Musslebeståndet minskade dock drastiskt 2010 då den stora musseldöden upptäcktes. Nu finns flodpärlmusslor i Ysbäcken, Nyboån och Tolockbäcken, men de övriga vattendragen utgör fortfarande potentiella habitat och är viktiga för artens fortlevande. Den genetiskt ursprungliga öringen utgör inte bara värdart för flodpärlmusslan, men är även viktig för att bevara mångfalden på en genetisk nivå, vilket är väsentligt för arters motståndskraft och fortsatta fortlevnad. Bottenfaunan domineras i övrigt av renvattenkrävande arter av dagsländor och bäcksländor.

Vattensystemet är naturligt näringsfattigt, relativt humöst och svagbuffrat och ån kalkas därför i Bruntjärnsbäckens och Grottsjöbäckens avrinningsområden. Enångersån är inte reglerad och vattenföringen bedöms vara nära den naturliga. Trots storleken på ån har endast kortare sträckor används för flottning och öringbiotopen i vattendraget är därför mycket fin och erbjuder stora arealer med bra lek- och uppväxtområden för öring eller annan laxartad fisk. Dessutom finns ett stort antal fina biflöden till Enångersån vilka också erbjuder goda lek- och uppväxtnöjligheter. Ån har tidigare haft flera både naturliga och antropogena vandringshinder av varierande passerbarhet, men flertalet av det antropogena hindren har åtgärdats. Även om det finns ytterligare anläggningar i ån (dammrester, vägtrummor och hällar) som mer eller mindre utgör vandringshinder så har åtgärderna avsevärt ökat konektiviteten i vattendraget, både för öring och andra fiskar. Störst hydrologisk påverkan står att finna i de delar av ån som blivit rensad vid flottning och markavvattning i åns närhet. Åtgärder är inplanerade för att öka åns konektivitet och ekologiska status. Området är relativt oexploaterat med få avverkningar, viss mängd jordbruk och liten bebyggelse längs med ån förutom i Enånger där bebyggelsen är större. Ån mynnar i Enångerfjärdens v-formade inre del. Vattenföringen vid mynningen är 1,2 m³/s. De nedre delarna av ån hör till länets viktigaste vatten för havsöring, som är en värdart till flodpärlmusslan och grundläggande för dess fortplantning, och där finns också en fast stam av harr.

Anmärkningar: Ligger inom Voernese samebys vinterbetesområden Området sammanfaller till viss del med GI värde trakt skog; Skogar SV Hudiksvall XG0010, samt Riksintresse för kulturmiljövården, Enånger K 234. Enångersån, X 1898, gavs skyddsklass I i länsstyrelsens vattendragsinventering och har utpekats som ett nationellt särskilt värdefullt vattendrag vid en genomgång inom ramen för arbetet med miljökvalitetsmålet ”Levande sjöar och vattendrag”.

Referenser:

- SLU Artdatabanken. 2022. *Artportalen, rapportsystemet för växter, djur och svampar*. <http://www.artportalen.se>. Besökt 2022.12.02.
- SLU Artdatabanken. 2022. *Artfakta*. <https://artfakta.se/> Besökt 2022.12.02.
- SLU Artdatabanken. 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala.
- Arvid Löf och Johan Kjetselberg. 2017. *Inventering av flodpärlmusslor, Enångersån*. Naturföretaget.
- Bergquist, B. 1996. *Särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till fiske, friluftsliv och förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar*.
- Johannesson, K. 2021. *Baltic Sea Genetics for Managers* <https://www.gu.se/en/cemeb-marine-evolutionary-biology/management-conservation/baltgene>. Besökt 2022-10-25.
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län. 1994. *Skyddsvärda vattendrag i Gävleborg*. Rapport 1994:8.
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län. 1997. *Värdefull natur i Gävleborg, naturvårdsprogram*. Rapport 1997:12.
- Länsstyrelsen Gävleborg. 2016. *Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0630061 Ysberget - Laxtjärnsberget*. Dnr: 511-8012-2016.

Länsstyrelsen Gävleborg. 2013. *Bevarandeplan Natura 2000, Enångersån*. Dnr: 511-6401-13.

Länsstyrelsen Gävleborg. 2022. *Inventering av utter*. Internt arbetsmaterial.

Naturvårdsverket. 2022. *Kartverket skyddsvärd natur*,

<https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>,

besökt 22.10.01.

Vatteninformationssystem Sverige, 2022. *Enångersån Vattendrag*,

<https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA94596931>, besökt

2022.10.04.